

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԴ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 22, 1901

ԹԻԻ 25

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեշտ Պատրաստ	217
Այլաժ Գերբ	217
Մարդուն Բարկուլթիւնը Պիտի Գովէ	217
ՂԱՍԱՌԱԾ	218
Ձին Եւ Ձինացիները	218
Բժիշկ Մարգարէր Մը	219
Վտանգաւոր Դաս Մը	219
Ռուսական Դաշտագետինը	219
Ձուլակները Ո՞ւր Կը շինուին	220
Այլապիւր	220
«Քարոզչական Պաշտօնին Դժուարութիւնները»	221
Տեպար Աշակերտը	221
Օրտուի Աւետ. Եկեղեցեաց Համաժողով	222
Սգի	222
Հանդէս Քաղաքական	223
Դրամական	224

ԱՒԵՏԱՔԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս Եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դր. արծաթ, օտար երկիրներու համար 1 1/2 տոյար, կամ 6 շիլին, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մեկ թերթի գինն է 30 փարա: Ամսաթերթին տարեկան գինն է 6 դր. ամէն տեղւոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն առ Տր. Ն. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան կողմէն:

Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՅԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՐԱԳԻՐ

ՄԻՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏ

«Քանի» անգամ հրդեհի գացիք այս ամիս, վարպետ,» հարցոցի ես բարեկամ հրշիջոյցի մը: «Ոչ մէկ անգամ,» պատասխանեց մարդը հաստատապէս: «Ոչ մէկ անգամ գացիք այս ամիս,» բացառապէս ինչու: «Ի՞նչ լաւ, ի՞նչ լաւ:»

Եւ ճամբան սապէս մտածեցի: «Քաղաքը կերակրեց այս ամիս երկու խոշոր ձի և եօթանասուն ութսուն ոսկի ամսական վճարեց հինգ մարդու, և փոխարէն ի՞նչ: Ոչինչ: Կարելի էր այս ոսկիները քաղաքին աղքատներուն բաժնել, կարելի էր շահու գնել այնպէս որ տուրք վճարողներուն տոկոս մը բերէր: Այո, կարելի էր տղաքը —»

Եւ ահա մեծադորդ զանգակներու ահարկու դուռով մը: «Կրակ կայ, կրակ» աղաղակը ամէն կողմ կը թրնդացնէր և մեծ վաճառատուն մը թանձր

մուխով շրջապատուած էր: Քանի մը վայրկեանէն երկու երեք հազար ոսկւոյ արծողութեամբ ապրանք միտիւր պիտի դառնար: Փողոցն ի վար դիմող յալթկառքի մը ձայնն առնելով դարձայ, և ահա տեսայ որ հրշիջոյցներուն է, որ բնաւ իր տեղէն չարժած չէր այս ամիս: Ձիերն ահեղ արագութեամբ կ'արշաւէին: Հոն էր վարպետը, սանձը ձեռքը, գլխարկն հանած, և շապկին թեղանիքը հողմածածան: Անոնք առաջիններն էին որ արկածին վայրը կը հասնէին: Երեք վայրկեանի մէջ ջրի երկայն խողովակ մը հաստատուեցաւ, և նոյն այն մարդիկը սանդուխներ դրին և վեր ելլելով աներկեղթ եղան պատուհաններու մէջ, որոնք մուխ և բոց կը ժայթքէին: Թէև մեր աչքէն աներկեղթ եղան, դիտելիք թէ ճիւղին հետ կը մաքառէին անոնք և շուտով դուրս ելան ծուխով, միտիւրով և — փառքով ծածկուած: Կրակն յալթթահարուած էր, գեղեցիկ չէնքն աղատուած, և մինչ քրտնաթոր ձիերը և խոնջած մարդիկը ծանրաքայլ կը վերադառնային իրենց յատուկ տեղը, դարձեալ մտածեցի ես, «Երեսուն օր քաղաքը 80 ոսկի վճարեց: Երեսունէ մէկերորդ օրը այդ գումարը երկու երեք հազար ոսկի ազատեց: Քաղաքին պատրաստ գտնուիլը, արթնութեամբ հսկելը արժեք է:»

«Արթուն կեցեք,» ըսաւ վարպետը: Այո, եթէ փորձիչը երեսուն օր չդայ, մի խիէք ձեր աչքերը: Կարծէ արթուն մնալ: Թերեւս ժամանակ և ուշադրութիւն պահանջէ այդ, բայց կ'արժէ:

Ք

ԱՅՐԱԾ ԳԻՐՔԸ

Այս տունը Հնդկաստանի այսինչ գիւղն էր: Անոր տեղացի մէկ բարեկամը, որ մօտակայ քաղաքի մը մէջ գտնուող միսիննարական դպրոց մը կ'երթար, արձակուրդի առիթով գիւղ վերադարձած էր: Իր հետ բերելով ֆրիստոնէական գիրք մը: Ա. անմիջապէս նշմարեց զայն և հարցուց թէ ի՞նչ էր այն: Բարեկամը պատասխանեց թէ «միտիոնարէն տրուած գիրքն է:» «Նայիմ,» ըսաւ միւսը: Դպրոցականը այնչափ կը վախնար Ա. — է որ չկր-

ցաւ մերժել անոր խնդիրը: Տուաւ Ա. ւետարանը: Ա. դարձուց գիրքին երեսները և ապա նետեց զայն ուղղակի կրակին մէջ, որու վրայ կերակուրը կ'երկէր, և ըսաւ, «Այս է ֆրիստոնէական գիրքերուն լաւագոյն տեղը:» Բարեկամը վաղեց գնաց, թողլով որ իր ընկերը միայնակ դիտէ գիրքին այրումը: Գիրքին մէկ մասը միայն կրակ առած էր դեռ, ուստի ան որ մինակ մնաց մէկէն սա մտածումն ունեցաւ թէ մեղք էր տալադրական այդքան պատուական դործ մը անխնայ այրել և ըսաւ իսկոյն, «Այդէկ կ'ըլլար որ անգամ մը աչքէ անցընէի:» Անմիջապէս հանեց կրակին մէջ ջէն այրող գիրքը, մարեց բոցերը և սկսաւ թղթատել:

Հիմա սկսաւ տագնապը: Աչքին հանդիպեցան քանի մը խօսքեր որ շատ գեղեցիկ երևցան անոր: Կարծես թէ ձերբակալուած էր. դամուած մնաց հոն և շարունակեց կարդալ: Գիրքը նորօրինակ և զարմանալի երևցաւ: Յիսուսի կեանքին պատմութիւնն առաջին անգամ էր որ կը կարդար. սիրտը շարժեցաւ: Խանձուած գիրքը պահեց զգուշութեամբ, խնամով զայն կարդալու նպատակով: Ժամանակ մը ետքը նոր գիրք մը առաւ և ոչ միայն ինք կարդաց, այլ և տեղացի ուրիշ երիտասարդներ ալ համոզեց որ զայն կարդան, և քառիորդ կարդային: Անոնց գաղափարները փոխուեցան: Քիչ տակնէն զգացին թէ այլևս հնար չէ ստել ու խաբել, ինչպէս սովոր էին առաջ: Օր ըստ օրէ աւելի տենչացին ֆրիստոնի նմանիլ, և եթէ Հնդկաստան երթաք և այցելէք այդ գիւղը, պիտի տեսնէք ճիշտ այդ մարդը շրջապատուած մեծ ու փոքր սեւամորթներու ամբոխով, որոնք անձկութեամբ կ'ունկնդրեն անոր մինչ կը պատմէ Յիսուսի մեծ սէրը:

Գիրքը իր լոկի ոճով այնքան աղադուապէս խօսած էր մարդուն որ վերջստին ծնաւ ան: Սքանչելի գիրք է Աստուածաշունչը:

ՄԱՐԴՈՒՆ ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԻ ԳՈՎԷ
ԶԱՍՏՈՒԱԾ
Կ'ըսուի թէ պատանի մը գնաց Հուլի-

Ֆիլիտի մէկ ժողովին ներկայ ըլլալ սա հաստատ որոշումով որ, իր հաղուստին ներքե յատկապէս պահուած փող մը հնչեցնելով, խանգարէ ժողովը ամենէն կարեւոր մէկ պահուն: Գնաց նստաւ ճիշտ պաշտօնէին դիմացը և բաւական մօտ: Բայց ամբողջ առաջ անցաւ որպէս զի աւելի որոշ լսէր, և հոն ուր թմբկահարը կը գտնուէր՝ այնպէս հոծ եղաւ որ մարդուն անհնար դարձաւ փողակալ թւը վեր վերցնել հնչեցնելու համար: Փորձեց նա հանել թւը իր ճնշուած տեղէն, բայց այդ նոյնչափ անկարելի էր: Ուստի ստիպուեցաւ Աւետարան լսել որպէս թէ հոն գամուած ըլլար:

Քիչ յետոյ դրաւուեցաւ իր ուշադրութիւնը: Մարդուին այնպէս ազդուեցաւ իր մոքին ներկայուած ճշմարտութիւններէն որ սկսաւ զղջալ իր անցեալին վրայ: Պաշտօնին աւարտելէն ետքը Մը. Հովիթֆիլտ, տեսնելով որ նա խորապէս ազդուած է իր խօսքերէն, աւնոր քով գնաց և աւելի անձնական կերպով անոր ներկայացուց ֆրիստոնէական կրօնքին իրաւունքները: Այդ օրէն փողահարը փոխուած մարդ մը եղաւ:

ԶԻՆ ԵՒ ԶԻՆԱՅԻՆԵՐԸ

[Խմբագրական]

7.

Անցեալ շաբթու գրեցինք նախահայրապաշտութեան վրայ, որ Զինացիներուն մէջ ընդհանուր է: Ատկէ պատ Զինու մէջ ուրիշ երեք կրօնք կայ շատ տարածուած, Կոմփոնկեանութիւն, Պուտայականութիւն և Թաօականութիւն:

Արդէն ուրիշ առիթով այս էջերուն մէջ քիչ մը խօսած ենք Կոմփոնկեան կրօնքին վրայ: Ամէն Զինացի Կոմփոնկեան է, ուրիշ բան եւս ըլլայ թէ չըլլայ: Բայց Կոմփոնկիոսի նպատակն էր այս կեանքին մէջ բարւոք կառավարութիւն և երջանկութիւն ապահովել, և իր վարդապետութիւնները բարոյագիտական զրուծիւն մը կը կազմեն մասնաւոր քան կրօնք: Տը. Նէվիլըս կ'ըսէ, «Անտարակոյ Զինացիներու վարքն ու բարքը եւ բարգաւաճումը յառաջացնողն է Կոմփոնկեանութիւն աւելի քան ուրիշ պատճառ կամ ամէն պատճառներ ի միասին առեալ»: Այն նշանաւոր մարդը որու անուամբ կը կոչուի այդ զրուծիւնը՝ ծնաւ 331 Ն. Ք., եւ չկոչեր ինքզինքը հեղինակ այդ զրուծեան, այլ «փոխանցող եւ ոչ յորինող, հաւատացող նախահայրերու եւ սիրող զանոնք»: Ան հաւաքեց իրմէ դարեր առաջ ապրած իմաստուններու խօսքերը: Միթոսը որով ան 2500 տարի առաջ ընտրեց հիւսիսեան նայիլ մարդկային ազգին բարձրագոյն իմաստութիւնը եւ ոսկեղարը դանելու համար՝ Զինացիներուն բնայատուկ եղաւ անկէ ետքը, եւ իր չարաչար գործածութիւններուն մէջ անոնց անէծք դարձաւ: Ընական յառաջդիմութեան ուղիին վրայ խոչընդոտ ըլլալով եւ արդի բարձրագոյն քաղաքակրթութիւնն ընդունելէ արգելելով զանոնք:

Գիրքերը որոնց մէջ կը բովանդակուի Կոմփոնկեան զրուծիւնը՝ կը կոչուին «Հինգ Դասականներ» եւ Զորս Գիրքերը: Ասոնցմէ ոմանք կային անոր ժամանակէն առաջ, եւ ոմանք կը պարունակեն անոր եւ անկէ գրեթէ

200 տարի ետքը ապրող Մենկիոսի վարդապետութիւնները: Այս գիրքերուն պարունակութիւնը կը բաղկանայ բարոյագիտութիւն, պատմութիւն, քաղաքական տնտեսութիւն, կենսագրութիւն և բանաստեղծութիւն: Կրօնական տարրը գրեթէ ամբողջովին բացակայ է: Կոմփոնկիոս չխօսեցաւ աստուածներուն վրայ, եւ երբ իր աշակերտներէն մին անոր հարցում ըրաւ մահուան վրայ, սպալէս պատասխանեց. «Ես որ անկատար տեղեկութիւն ունիմ կեանքի վրայ՝ ինչպէս կրնամ մահուան տեղեկ ըլլալ»: Որ խօսքերուն զլխաւոր նիւթերն էին Հինգ Յարաբերութիւնները՝ իրենց յարակից պարտականութիւններով եւ Հինգ Առաքիւնութիւնները: Հինգ Յարաբերութիւններն էին կայսեր եւ պաշտօնատարի, հօր եւ որդւոյ, ան եւ կնոջ, մեծ ու փոքր եղբոր եւ բարեկամներու փոխադարձ յարաբերութիւնները: Հինգ առաքիւնութիւններն են Բարեխիտութիւն, Արդարութիւն, Վայելչութիւն, Գիտութիւն եւ Հաւատք: Բարեխիտութեան վրայ իր տեսութիւնն յայտնեց պատասխանելով իր աշակերտներէն մէկուն, որ իր կեանքը կառավարող կանոն մը խնդրած էր: Կոմփոնկիոս սպալէս պատասխանեց, «Ինչ որ չես ուզեր ընել անձիդ՝ մի ընել ուրիշներուն»: Վայելչութեան անուանով հաւար կանոն կ'աւանդուի, որոնք պիտի սորվուին եւ որոնց համաձայն պէտք է ապրել ամէն պարագայի մէջ: Այդ կանոններն իրենց բազմութեամբ անէծք մը եղան Զինական բարքէն անկեղծութիւն եւ ընականութիւն կապտելով: Անոնց ընթացքը ոչ թէ սրտի զըրգումներուն համաձայն պիտի ըլլայ, այլ այն սահմաններուն՝ զորոնք որոշած են հիւսիսեան կանոններ: Հաւատքով կ'ակնարկուի մասնաւոր մարդու քան Աստուծոյ վրայ հաստատուած հաւատք: Անոր մէջ է նաեւ ճշմարտախօսութիւն, որու հիմն է հաւատք: Կոմփոնկիոս այս առաքիւնութիւններուն պարտաւորիչ հանգամանքը կը հիմնէ ոչ միայն իմաստուններու խօսքերուն վրայ, այլ նաեւ խղճի վրայ:

Կոմփոնկիոսի վարդապետութիւնները ծանր թեթեւութիւններ ունէին: Անոնք կիները մարդոց գերիններ կ'ընէին գործնականապէս եւ տղայոց իրաւունք մը չէին տար ծնողներու հանդէպ: Մեղքի եւ չարութեան բնութեան վրայ խորին տեսութիւն մը չէին հաղորդեր: Անմահութեան վրայ բան մը չէին յայտնել, եւ իրենց բոլոր խոստումները այս կեանքի կը վերաբերէին: Կոմփոնկիոսի ժամանակ գտնուող բազմաստուածութիւնը վաւերացաւ եւ Սուրբ Աստուծոյ վերաբերեալ յայտնութիւն չկայ: Ազգութիւն իր ազնուացուցիչ եւ միութարիչ զորութեամբ տեղ չունի այս զրուծեան մէջ: Զինացիներու արդի բարոյական ցած վիճակը ցոյց կու տայ թէ այս բաները չունեցող կրօնք մը ինչպէս անզօր է ժողովուրդ մը բարձրացնելու եւ ազնուացնելու համար: Եւ սակայն պէտք չէ անտեսել այս զրուծեան ընտիր շատ մը կողմերը: Կոմփոնկիոսի վարդապետութեան մեծ մասը հիմնալի, սքանչելի է եւ Սուրբ Գրոց բարձր վարդապետութեան համաձայն: Նուաւագուցիչ բան չկայ ընաւ անոր մէջ, ինչպէս կար վաղեմի Յունաստանի եւ Հռոմի կրօնքներուն մէջ: Անոր սրբազան գիրքերուն մէջ չկայ բան մը որ չկրնայ բարձրաձայն կարգացուիլ ընտանեկան շրջանակի մէջ: Տը. Նէվիլըս կ'ըսէ Կոմփոնկիոսի վրայ, «Թերեւս չափազանցութիւն չէ ըսել անոր վրայով թէ բարոյականի եւ բարոյագիտութեան զրու-

ծիւնը զոր ան աւանդեց՝ մաքրագոյնն է որ երբեք երեւցաւ աշխարհի պատմութեան մէջ առանց Աստուծային յայտնութեան, եւ թէ ան աւելի մեծ ազդեցութիւն բանեցուցած է մարդկային ազգին վրայ քան հին ժամանակներու ոչ ներշնչեալ ուրիշ ուրիշ իմաստուն»:

Զինու կրօնքներուն երկրորդը եւ բովանդակ Արեւելեան Ասիայ գլխաւոր կրօնքը Պուտայականութիւնն է: Կոմփոնկեան զրուծիւնը բոլոր իր բարոյական վարդապետութիւններով հանդերձ չգոնացուց մարդկային բնական տենչը անմահութեան: Ուստի եւ 65ին (Յ. Տ.) պատգամաւորութիւն մը զրկուեցաւ Հնդկաստան՝ Պուտայականութեան սրբազան գիրքերը եւ Պուտայական քանի մը քուրմեր բերելու համար: Եթէ տառոր տեղ Քրիստոնէութիւնը ներմուծած ըլլային, որքան տարբեր պիտի ըլլար հիմա Զինու եւ աշխարհի պատմութիւնը: Պուտայական քան անհատի մը անունն չէ, այլ՝ վիճակի անուն: Սաքուեամբ, այդ կրօնքին հիմնադիրը, որ Քրիստոսէ իրր եօթը դար առաջ ապրեցաւ, խորհրդածութեան, արժանանալի գործերու եւ ներանձնութեան կեանքի մը միջոցով Պուտայի, այսինքն «կատարեալ գիտութեան» վիճակ մը ստացաւ: Ուրիշներ ալ նոյնն ըրին, բայց երբ Պուտայ իբրեւ անձ յիշուի, սովորաբար Սաքուեամբ կը հասկցուի: Կայ ուրիշ աւելի բարձր վիճակ մը, Նիրվանա, որ բարձագոյն վիճակն է ուր կրնայ հասնիլ մեր ընտելութիւնը: Այդ վիճակին մէջ գիտակցութիւն, անձնականութիւն եւ ամէն փափաքներ ու բաղձանքներ կը կորսուին գաղափարային գոյութեան մը մէջ: Սաքուեամբ առ այժմ ինքզինքը զրկած է այս բարձր վիճակին ուրախութիւններէն, որպէս զի կրթէ եւ ազնուացնէ զմարդիկ: Աստուածներու ստորին կարգ մը կայ որոնք Պուտայի վիճակին դեռ չեն հասած: Փուսա կը կոչուին անոնք եւ, թէեւ գիտութեամբ եւ առաքիւնութեամբ դեռ անկատար են, բայց մարդոցմէ շատ վեր են: Այդ աստուածները մարդոց աւելի մօտ ըլլալուն եւ անոնց աւելի համակիր կարծուելուն համար ամենէն շատ կը պաշտուին:

Աստուածներու վրայ Պուտայական գաղափարը այնքան ընդվիցեցուցիչ չէ որքան Պրահմանականութեան եւ կռապաշտ ուրիշ շատ ազդեցութեալ գաղափարը: Գերագոյն չաստուածը եւ անոր ընկերացող ստորակարգ աստուածները բարեւէր են, եւ իրենց փափաքը եւ նպատակն է մարդիկ իրիկել մեղքէ եւ մեղքի հետեւանքներէն: Տը. Նէվիլըս կ'ըսէ թէ Զինու կրօնքը սոսկալի կամ անհամեստ կերպարանք չունին ընաւ, եւ ոչ մին կը ներկայանայ իբրեւ ստորագուցիչ կիրքերէ ազդուած: Ամէնքն ալ առաքիւնի կը կարծուին: Պուտայական տաճարները եւ մենաստաններն ալ այնպէս շինուած են որ անի եւ երկրկանութեան զգացումներ կը ներշնչեն հասարակ ժողովրդին միտքերուն: Սովորաբար քանի մը շէնքերէ կը բաղկանան, իւրաքանչիւրը կարգ մը կուռքերով, եւ քաղաքներու մէջ չեն, այլ առ հասարակ հովիտներու կամ լեռնակողերու ամենէն գեղեցիկ եւ հրապուրիչ վայրերուն վրայ:

Պուտայական քուրմերն ընդհանրապէս կանուխ հասակի մէջ քուրմ կ'ըլլան, քանզի որքեր են կամ իրենց ծնողները անկարող են զանոնք պահել: Անոնց մեծ մասը սաստիկ տղէտ են: Կուխտին ամուրի մնալ, բուսականներով սնանիլ եւ բոգէ կամ կենդանի մորթէ չինուած հագուստ չեն հագնիր, փափազի մեղք կը սեպեն անասուն մեղքնել: Գլուխ-

նին ամբողջովին կ'ածիւն եւ քահանայութեան յատուկ զգեստ մը կը կրեն : Քուրմերէն ումանք այրերու մէջ կը բնակին բլուրներու վրայ առանձին եւ խտտամբեր կեանքով, եւ ումանք իրենց փամանակը կ'անցնեն դոց խուցերու մէջ, որոնք ծակ մը միայն ունին պատին մէջ բացուած, որով բաներ կը տրուին ներս կամ դուրս :

Պուտտայականութեան հիմնական մէկ վարդապետութիւնն է հոգեփոխութիւն : Պուտտայի պաշտաման եւ բարեգործութիւններու մեծ նպատակն է ապագայ վիճակին մէջ լաւ դիրք մը ստանալ, քանզի անհատներ իրենց առաքինութիւններուն կամ մեղքերուն առաւելութեան համեմատ կը բարձրանան կամ կը ցածնան : Տաճարներու մէջ երկրպագողներու ամենէն ստուար դասակարգը կը կազմեն պառաւ կիներ, որոնք կը յուսան իրենց նուիրումներով բարեկեցիկ մարդու մը վիճակն ստանալ գալու կեանքին մէջ : Երկրպագութիւնը սովորաբար կը բաղկանայ խոնկ ծխելէ, չստուածներուն առջեւ գետնամած երկրպագելէ եւ քուրմերուն դրամ վճարելէ : Կը գործածուին նաեւ զանազան նիւթերէ շինուած եւ առ հասարակ 108 հատիկ պարունակող համրիչներ :

ԲՅՈՒՇԱՅ ՄԱՐԳԱՍԷՐ ՄԸ
(Տ. Է. Մարգարէ)

Քանի մը տարիներ առաջ երեւելի վերաբոյժ մը հեծանիւով կը պտըտէր իր բնակութեան քաղաքին մերձակայ գեղի մը մէջ : Ծարւելով ագարակ մը մտաւ ջուր խմելու համար : Ագարակին մէջ գտնուող մայր մը եւ անոր աղջիկը հրաւիրեցին զանիկա նստիլ դուռը եւ անոր բաժակ մը կաթ հրամցուցին : Բռնադատեցին զանիկա որ քիչ մը բան ալ ուտէ կաթին հետ, եւ այնպէս անկեղծ հիւրընկալութիւն եւ քաղաքավարութիւն ցուցին որ մարդը շատ ազդուեցաւ : Երբ ան պիտի մեկնէր, անոնք չուղեցին ստակ առնել անոր տրուած կաթին փոխարէն : Բժիշկը հանեց իր այցաքարտը եւ զանիկա աղջկանը տալով ըսաւ. «Ես բժիշկ եմ քաղաքին մէջ, եթէ երբեք ունենաք պէտք մը որուն համար կրնամ ձեզի օգնութիւն մը ընել, անփոյթ մի ըլլաք իմացնել ինծի» : Քանի մը տարիներ ետքը մօրը անողջութիւնը սկսաւ աւելնել : Աղջիկը չէր գիտեր թէ ինչ ընելու էր իր մօր կեանքը երկարելու համար, մինչեւ որ միտքը եկաւ հեծանուորդ բժիշկը, որուն այցաքարտը տակաւին իր քով էր : Գրեց անոր, եւ հասկցաւ թէ բժիշկը չէր մոռցած զինք, վասն զի խկոյն պատասխանեց : Իմացուեցաւ թէ մօրը վրայ վերաբուժական վտանգաւոր գործողութիւն մը ընել հարկ էր : Ագարակի ընտանիքը չէր գիտեր թէ ինչ ծախք պէտք էր գործողութեանը համար, եւ բժիշկը բան մը չըսաւ անոնց : Իր չքեղ հիւանդանոցը փոխադրեց կիներ, աղջիկն ալ մեկտեղ : Կնոջ կեանքին աղատուումը տարակուսելի էր, բայց անոնց բարեկամը յորդորեց զանոնք փորձ մը ընել, եւ մայր ու աղջիկ կը փափաքէին որ կատարուէր գործողութիւնը : Մայրը օրերով մահուան դուռը գտնուեցաւ, եւ շատ շաքաթներ ետքը առողջացաւ : Երբ կինը վերջապէս կարող եղաւ հիւանդանոցէն մեկնիլ, աղջիկը բժիշկին գնաց եւ շատ վախով ու դողով հարցուց թէ ինչ պէտք էր վճարել : Աղջիկը կը խորհէր թէ մեծ գումար մը պիտի պահանջուէր, բայց պատրաստ չէր այնչափ մեծ գումար մը տեսնելու : Բժիշկը հաշուեցուցակը տուաւ աղջկանը : Հաշուե-

ցուցակը կանոնաւոր ձեւով պատրաստուած էր, եւ վճարուելու համար 4,000 տոլար գրուած էր անոր մէջ : Աղջիկը ապշեցաւ մնաց, վասն զի տարակոյս չունէր թէ ագարակը պէտք էր ծախել, եւ ինք չէր գիտեր թէ ո՛ւր գնելու էր հիւանդութենէ նոր ելած իր մայրը : Արցունքներէն գրեթէ անհունաւ անկարող, կը պատրաստուէր բժիշկին յայտնել գտնուութիւնը, միտքը դրած ըլլալով սակայն վճարել հաշուեցուցակին մէջ գրուած ստակը, թէպէտ ագարակն ալ ծախել հարկ ըլլար, եւ անա բժիշկը անոր ուշադրութիւնը հրաւիրեց հաշուեցուցակին տակը գրուած երկտողի մը, զոր կարգացած չէր աղջիկը : Սապէս գրուած էր հոն. «Ամբողջովին վճարուած է խոնջեալ հեծանուորդի մը մատուցուած բաժակ մը կաթով» :

ՎՏԱՆԳԱՌ ԴԱՍ ՄԸ

Իրենք զիրենք անշարժութիւն մէջ նետելու տարօրինակ փորձութեան, զոր կ'ունենան ումանք երբ բարձր տեղերէ վար կը նային, դժուար է գիտականօրէն պատճառ մը գտնել : Այսպիսի արտառոց տկարութիւն ունեցող պէտք չէ որ ինքզինք վտանգի ենթարկէ, վասն զի այդ գրգռը կրնայ անդամադրել ըլլալ յանկարծ : Այս մասին ջգտման մը իր մէջ հիւանդին նկատմամբ ունեցած անձնական մէկ փորձառութիւնը կը պատմէ հետագայ կերպով :

Իմ աւելի նորապի օրերուն մէջ, իբրեւ մասնագէտ ջիւղերու ուսման, վարկած մը որդեգրեցի թէ բարձր տեղէ վար նետուելու գրգռը կարելի է յաղթել կրթութեամբ : Բայց ես դաս մը սորվեցայ եւ հիմա երբեք այսօրինակ պարագաներու մէջ փորձեր չեմ ընել : Խնդրի առարկայ եղող հիւանդը խոշոր եւ մեծղի մարդ մըն էր, արհեստով առաջագործ, որ ըստ երեւութիւն երթակայ պիտի չըլլար ջգտման տկարութիւններու : Բայց բարձրութիւններէ կը վախնար : Անոր սոսկումները բուժելու համար առաջարկեցի որ ամէն օր անշարժութիւն նայի, մինչեւ որ վար նետուելու գրգռը անցնի : Զանիկա հանեց տափակ տանիք ունեցող վեցյարկեան շէնքի մը դադաթը, եւ ըսի որ պտակի ու շուրջը նայի աչքերը տանիքին եզերքին ուղղելով : «Կը վախնամ» ըսաւ : «Եթէ հոն նայիմ, վար պիտի նետուիմ անտարակոյս» : «Պարապ խօսք» ըսի, «Ինչպէս կրնաք վար նետուել, երբ ամբողջ մարմինիդ տանիքին վրայ փռուած է : Զեր գլուխը չկրնար երթալ առանց ձեր մարմնին» : Այսպէս յաղթեցի անոր առարկութիւններուն, եւ պտակեցաւ, աչքերը վայրկեանի մը չափ դոցելով : Երբ բացաւ դանոնք եւ փողոց նայեցաւ, զօրաւոր սարսուռ մը ունեցաւ իր ամբողջ մարմնին մէջ, բայց զինքը խրախուսեցի որ այնպէս մնայ եւ ետ չքաշուի : Յանկարծ տանիքին շրջանակը բռնեց իր երկու ձեռքերով, մարմինը յառաջ մղեց ուժգնակի, սրունքները վեր առաւ, եւ տանիքին եզերքէն վար պիտի նետուէր, եթէ ինքզինքս խկոյն անոր վրայ չնետէի : Մարդուն շարժումը ջգաճական եւ ակամայ թուեցաւ : Ըսաւ թէ չէր կրնար այդպէս չընել, եւ ես կը հաւատամ ըսածին : Երկուքս ալ ուրախ եղանք գետին իջնելուս համար, եւ հոն այդ մասին մարդուն դաստիարակութիւնը աւարտեցաւ : Քանի մը անգամներ նոյն բանը կրկնուած է երազներուն մէջ, եւ ես միշտ արթնցած եմ կազմախի նման ցնցուելով :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱԳԵՏԻՆԸ

Այս դաշտագետինը անագին տարածութիւն ունի, եւ հոս կը գտնուին ձիերու մեծ երամակները որ կէս վայրենի վիճակի մէջ կ'ապրին եւ դուն ուրեք կը պատասպարուին ոեւէ կերպով, մինչեւ անգամ ամենէն ցուրտ եղանակին մէջ : Դաշտագետինն ձմեռը շատ երկայն եւ խիստ է, եւ մասնաւորապէս նշաւաւոր է իր սոսկալի բուքերուն (ձեան փոթորիկ) համար, որոնք երբեք տեսակի կը բաժնուին : Հասարակ բուքը «Մփաթթոյ» կը կոչուի : «Սամէթ» ձեան փոթորիկ մըն է, որուն մէջ հովը դեր մը ունի, ձիւնը կը մղէ, որ բիւրեղացած է փոշիի աստիճան, կատարեալ փոթորկայոյդ հովերու պէս աչքերդ կը կուրացնէ, եւ օդէն հրդեհուելու զգացումը կ'ազդէ եթէ դժբաղդապէս դպչի ձեզի : Ընդհանրապէս պայծառ արեւ կայ այսպիսի փոթորիկներու միջոցին, եւ եթէ կարենաք դիտել զայն բարձր եւ ապահով տեղէ մը, տարօրինակ տեսարան մը կը ներկայանայ : Օդը հրդեհուած կ'երեւնայ, վասն զի արեւուն ճառագայթները կ'առնեն ձիւնին բիւրեղները եւ զանոնք կարմիր, կապոյտ եւ դեղին կը ցուցնեն : Այս ձիւնը այնպէս կտրոր կը սառի, որ կը նմանի ձերմակ փոշիի, եւ ով որ բռնուի անոր՝ շատ վտանգ կայ որ երբեք տուն չկրնայ վերադառնալ : Ամենէն գէշ փոթորիկը «Ուժուկա» կը կոչուի եւ երբ օրէն մինչեւ ութ օր կը տեւէ : Սոսկալի բան է այսպիսի փոթորիկ բռնուիլ, եւ յաճախ հարիւրաւոր ձիեր, սառելով կը մեռնին այդ պատճառաւ : Հովը ոչ միայն կը մղէ նուրբ փոշիացեալ ձիւնը վարէն, այլ նաեւ վերէն ինկող փոշիացեալ ձիւնը կը բռնէ, եւ անոնք երկուքը մէկտեղ կը ծածկեն կ'անյայտացնեն ամէն շաւիղ եւ պողոտայ : Ուրիշ կողմեր մարդ երբեմն երբեմն կը տեսնէ արեւոտ օր, բայց դաշտագետին վրայ երկինքը ձմեռուան վեց ամիսներուն միջոցին բաց դորադոյն կ'ըլլայ, եւ գեղացին քիչ անգամ կը հանէ իր ոչխարի մօրթէ վերարկուն մինչեւ Յունիս : Օտեսայի եւ Ռիկայի մէջ սակէ շատ աւելի աղէկ չըլլար օդը, իսկ դուրսը դաշտին մէջ աւելի գէշ է : Վասն զի հովը կը փչէ դաշտագետին վրայէն, աւերակելով իր ճամբուն վրայ պատահող ամէն բան : Ոչ ոք, որ անոր փորձը առած չէ, կարող է երեւակայել եւ նկարագրել ձիւնի այս անապատին մէջէն ճամբորդելու միջոցին դաշտածայրային աստիճանի ամայութեան տալաւորութիւնը : Մարդու աչքերը կը ցաւին շարունակ նստելով գրեթէ անձայրած իր ստոնամանիքին վրայ :

Երբ դարունը կու գայ վերջապէս, դաշտագետինը անհուն տղամային լոգարան մը կ'ըլլայ : Ամէն տեղ յեխ կայ : Գետերն ու հոսանքները թիադոյն երկրէ մը կ'անցնին, Կանաչին հետքը անգամ չկայ : Բայց առաւօտ մը երբ կ'արթննաք, յանկարծ ամէն բան կանաչ կը տեսնէք : այնպիսի տարօրինակ բան, որ կը թուի թէ հրաշք մը գործուած է : Ուր որ առաջ տիղմ կար եւ ոչ ուրիշ բան, հիմա չկայ ուրիշ բան, բայց միայն խոտ, այնպիսի կանաչ խոտ որ վրան նայողին աչքը կը խողտի : Այն ատեն կրնաք հասկնալ թէ ինչո՞ւ Ռուսիացիները կը սիրեն իրենց հիւրատեաց դաշտագետինը, Գետինը ընդարձակ բուրստան մըն է վայրի ծաղիկներու — կակաչներու, քրքումներու եւ վայրի յակինթ ծաղիկներու : Ամէն բան հոս այնքան արագ կը փոխուի, որ օր ըստ օրէ նոր երեւոյթներ կը տեսնէք : Գարունը

կը թուի թէ միայն քանի մը օր կը տեւէ : Հազիւ կ'ընտելանաք անոր գեղեցկութեան, եւ անա կու գայ ամառը որ ձմեռուան չափ անտանելի է : Խոտը կ'այրի, թուի գոյն կ'առնէ, դեռինը կը ճեղքուի տաքէն, որ գրեթէ անտանելի է իր վայրագ կատաղութեան համար, եւ արեւը կը ծագէ եւ կը մտնէ հալած ոսկեգունդի նման : Խոտը թուի գոյնէն գրեթէ սեւի կը փոխուի, իբր թէ այրուած ըլլար, եւ ձիերու եւ արջառներու երամակները որ այնքան գէր էին գարունին, ամառը կը նիհարան, կը վատութնան, կերակուր կ'ըլլան ճանճերուն որ անոնց չորս կողմը կը բզկան : Աղբիւրները կը ցամքին, դեռինը մեռածի պէս կ'երեւնայ : Յուսիսի կամ Օգոստոսի վերջերը տաքութիւնը կ'անցնի, ցոյց կը սկսի իջնել, եւ խոտը նորէն կ'ածի կանաչագեղ, ինչպէս գարնան մէջ : Բայց տաք կարծ ժամանակ միայն կը տեւէ, եւ այն ատեն անոնք ցուրտը կու գայ նորէն : Ամառուան միջոցին հազիւ ուրեք կ'անձրեւէ, բայց սոսկալի փոթորիկներ կը գոռան :

Հոս բնական գեղացիները շատ գոհ են : Արդարեւ գաշտագետնի բնակիչները հանրածանօթ են իբրեւ հայրենասէրներ, եւ հազիւ կը գտնուին այնպիսիներ որ գոհունակութիւն զգան ուրիշ տեղ : Անոնց տունները կը շինուին պրտուէ որ շատ առատօրէն կ'ածի ճանիճներուն մէջ : Գեղացիները փայտի ձողերու հետ կը հիւսն պրտուն, ճիշդ այն կերպով որով կոշտ սակաւները կը հիւսուին, յետոյ կը ծածկեն շաղախի հետ խառնուած տիղմով ծեփելով : Անոնց ցանկերն ալ եւ գրեթէ ամէն բանը այս կերպով կը շինուին :

Դաշտագետնին վրայ խոտը տարին մէկ անգամ միայն կը կտրուի : մնացած ժամանակներուն մէջ ձիերն ու կովերը կ'արածին հոն : Սաստիկ տաքութեան պատճառաւ, կտրուած խոտը կրկին եւ կրկին տակը վրան դարձնելու պէտք չկայ, այլ դէպքէն կը գրուի լոկ եւ տուն կը տարուի՝ արդէն արեւէն չորացած ըլլալով : Դաշտագետնին ստուար երամակներէ զատ ուրիշ ճարտարութեամբ մըն ալ ունի—մեղուաբուծութիւնը : Շատ անգամ միայն մէկ տգարակատէրը 300 փեթակներ կ'ունենայ, որոնք ամէն ալ մառանը կը գրուին ձմեռը : Մարդ կրնայ տեսնել Օտեսայի մէջ Ռուսիայի վաճառականներ որոնք հարիւրաւոր լիպրա մեղր կը գնեն : Մեղր շատ կ'ուտուի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ : Մեղրամոմէն կը շինուին Ռուս եկեղեցիներուն մէջ գործածուած մոմերը : Դաշտագետնի ձիերը վայրի վիճակի մէջ չեն թողուիր : Չանոնք կը հոգան «Թապուլնիք» կոչուած մարդիկ, որոնց գործն է մէկտեղ պահել «թապուլնիք» (երամակ) : Այս մարդիկը միշտ գաշտագետնին բնիկներէն կ'ըլլան, եւ ձիու կամ հորթի մորթէ տաքատ ու բաճկոնակ կը հագնին, մորթին մազերը ներսի կողմը բերուած եւ գօտիով մը կապուած, որ քանի մը անգամ մէջը կը փաթթուի : Այս գօտիին վրայ կը կախուին կրօնական մետալիոններ, սաթի կտորներ եւ ուելից բան զոր վայելուչ կը համարին անոնք : Իրենց գլուխները մուշտակէ գլխանոցներ կը դնեն, շատը ոչխարի մորթէ, եւ ամէնուն վրայէն կը հագնին թուի չուխայէ վերարկուն որ «Սլիթա» կը կոչուի : «Սլիթա»ն ունի կնգուղ (գուլ-գուլէթա) մը որ ետեւի կողմը կը կախուի, եւ կրնայ ամբողջ գլխուն եւ երեսին վրայ քաշուիլ, միայն ծակեր թողլով աչքերուն, քթին եւ բերնին համար : Անոնց պէտք է ասիկա որպէս զի պաշտպանութիւն ցուրտէ,

բայց շատ տարօրինակ երեւոյթ մը կու տայ անոնց, եւ իրաւ որ հազիւ կ'երեւին մարդու պէս : Միշտ երկար խարաղան մը կը կրեն, եւ ծայրը հանգոյց (խմէք) ունեցող չուան մը, զոր անվրէպ կը նետեն վարժեցընելու համար բռնուած ձիին գլխուն : Նաեւ միշտ առ ձեռն ունին երկայն թանձր ձող մը երկաթ գլխով, անով սղաններու համար դայլերը որ երբեք հետու չեն մնար Դաշտագետնէն : Այս կը կախուի համառօն : Ոչխարներուն հօտերը անթիւ են, եւ անոնց հովիւները կը կոչուին «Չապանի», իսկ հովիւներուն ցուպը՝ «Լիլիք» : Ասիկա է ընդհանրապէս քանդակուած դաւազան մը չորս ետքա երկայն, եւ ծայրն ունի երկաթ ճանկ մը, որով հովիւը կը բռնէ մօլորող ոչխարը : Հովիւը ճիշդ ձիու հովիւին զգեստները կը հագնի :

ՋՈՒԹԱԿՆԵՐԸ ՈՒՐ ԿԸ ՇԻՆՈՒՆ

Պալիէրայի լեռնագաւառներուն խորերը Միթթընվալտ գեղին մէջ կը բնակին այն մարդիկը որոնք աշխարհիս ջուլակներուն մեծագոյն մասը կը չինեն : Լոնտոնեան թերթ մը կ'ըսէ թէ Միթթընվալտ Բրէմոնայի տեղը գրաւած է հիմա, թէպէտ թերեւս շատ տարիներ պէտք է անցնին մինչեւ որ անոր ջուլակները հաւասար նկատուին այդ Բոտալան համալսարանի քաղաքիներուն : Յիշեալ գեղին 1,800 բնակիչներէն 800էն աւելին բուրդին ջուլակ չինելու գործով կը զբաղին : Անցեալ տարի 50,000 ջուլակներ չինուեցան Միթթընվալտի մէջ, եւ զրկուեցան աշխարհի ամէն կողմերը : Ջուլակ չինող իւրաքանչիւր բնական իր արհեստական գաղտնիքն ունի, «որդի ի հօրէ» ընդունած : Մրցակից արհեստագործներ, կամ օտարականներ չեն ընդունուիր գործատեղիներուն մէջ : Գեղացիները յատուկ գարոց մը ունին, ուր տղաքը կը վարժուին ջուլակագործութեան չէնքին ընդհանուր արուեստական ճիւղերուն մէջ : Այս չէնքին սրահին մէջ գրուած մը կայ հետեւեալ իմաստով : «Այս գարոցին նպատակն է ընդունուած աշակերտները հրահանգել այն զանազան արուեստներուն մէջ որ կապակցութիւն ունին զարնելու նուազարաններու շինութեան հետ, եւ զանոնք վարպետ ջուլակագործներ ընել » :

Յիշեալ գարոցին ընթացքը երեք տարի կը տեւէ, եւ իր մէջ կը պարունակէ նաեւ դժագործութեան, երաժշտութեան եւ ջուլակահարութեան գեղարուեստները : Ջուլակագործութեան մէջ շատ բան կը մնայ չինող անհատին : Դուն ուրեք կը պատահի որ երկու ջուլակներ ճիշդ նման ըլլան : Միթթընվալտի գեղացիները առ հասարակ սա գաղափարն ունին թէ առաջին կարեւորութիւնն ունի ջրաներկը (վեռնի) որով նուազարանը կ'օծուի : Սթրաթիվարի եւ ուրիշներու չինած ջուլակներուն ընտիր ձայնը կը վերագրուի ջրաներկի գաղտնիքի մը որ ի սպառ կորուած է : Միթթընվալտ իր ջուլակներուն համար կը գործածէ տեսակ մը ագնիւ փայտ (maple) որ Տալմացիոյ եւ Պոսնիոյ հետաւոր անտառներէն կը բերուի, եւ տեսակ մը յատկութեամբ խժարեւ եղեւնափայտ որ միայն մօտակայ անտառներու մէջ կը գտնուի : Նուազարան ծախողներու պատուը հաններուն մէջ տեսնուած հին երեւոյթով ջուլակները յաճախ Միթթընվալտ բերուած նոյի նոր նուազարաններ են : Անոնց սեւութիւնը եւ հին երեւոյթը, քերուածքները եւ սկրթութիւնը, չինողներուն Բոտալան աւանները որ ներսի կողմը կը տեսնուին, եւ

նկարագեղ թուականները, թերեւս 1743ի, յաճախակի Պալիէրայի այս հետաւոր գիւղէն եղող հանճարեղ ջուլակագործներու գործն են :

ԱՅԼԵԻԱՅԼԻՔ

Մանրէապա Ռիւնէր . Թերեւս ընդհանրապէս գիտցուած չէ թէ պատուհներու թթուները մանրէասպան են : Այս տեղեկութիւնը մասնաւոր արժէք մը ունի : Լեւոնին հիւթը այնչափ մահացու է հնախափ մանրէներուն որչափ ծախիչ դեղը (ադսուլէյման) կամ ծծումբի գոլորչին եւ կամ ուել ուրիշ հակահիւսկան : Այնպիսի հոգը միջատասպան մըն է այն, որ եթէ մէկ լեւոնին հիւթը քամուի բաժակ մը ջուրի մէջ, տասը տասնըհինգ վայրկեանէն ետքը այն ջուրը կը հակահիւսուի : Քիչ տարբերութիւն կ'ընէ ջուրին ուրկէ տեսնուած, կամ ետացուած եւ կամ քամոցէ անցուած ըլլալը : Լեւոնին հիւթը կատարելապէս կը մաքրէ ջուրը : Ասիկա գիտնալու արժանի իրողութիւն մըն է, վասն զի մարդ կրնայ ուել ժամանակ գտնուիլ այնպիսի պարագաներու մէջ, երբ անկտրելի կ'ըլլայ ետացուած կամ քամոցէ անցուած ջուր ստանալ : Այսպիսի ատեններ լեւոնին հիւթը կատարելապէս կը մաքրէ ջուրը :

Լուսանկարչական Խաչ մը . Գոլէճի ուսանող մը Ֆրիտէլֆիայի մէջ լուսանկարչի մը երթթալով նստաւ իր լուսանկարը հանել տալու համար : Երբ յետոյ տախտակը ձեռք առաւ լուսանկարիչը, ապշութեամբ տեսաւ պատկերին մէջ որ երիտասարդին ճակտին վրայ մեռածի մը որոշ դուլը նկարուած էր եւ ներքեւը կ'երեւնային կմախքի ոսկորները : Լուսանկարիչը կարծելով թէ թերութիւնը տախտակին կողմէն է, նորէն փորձեց հանել պատկերը : Նորէն երեւցան պատկերին մէջ գտնուել եւ ոսկորները, եւ լուսանկարիչը լուռ կեցաւ իր ապշութենէն : Այն ատեն տեսաւ նստող անձին ժպտալ, եւ վերջապէս ստիպեց զանկա ըսել թէ ինչ կատակ էր ըրածը : Երիտասարդին խաղը պարզապէս սա էր որ, իր ճակտին վրայ նկարել տուած էր այն տխուր պատկերը քիմիկի պիսիլֆաթի լուծուածով : Ասիկա աչքի անտեսանելի է, բայց տեսանելի կ'ըլլայ հանուած պատկերին վրայ :

Չանչարիքի մը արձակուոյթ . Ահա չանկան փորձ մը : Թէյի դգալ մը կամ հաւկիթ մը բռնէ մօմի բոցի մը վրայ, եւ յետոյ աման մը ջուրի մէջ ընկողմէ : Չանձախարիթի խաւը կ'աներեւութանայ : դգալը կամ հաւկիթը անմիջապէս փայլուն արծաթի նմանութիւնը կը ստանայ : Ասոր սա բացատրութիւնը կը տրուի թէ ջուրը չկրնար թափանցել ձանձախարիթի խաւը, բայց ինքզինքը կը յարմարցնէ առարկային ձեւին եւ լոյսը կ'անդրադարձէ փայլուն հայելիի պէս :

Միջառէ զանգալ մը . Թոքիոյի մէջ Մայիսի վերջերը եւ Յունիսի սկիզբները տուններուն պատշգամբներուն ներքեւ կը տեսնուին պամպուէ գեղեցիկ փոքրիկ վանդակներ, որոնց մէջէն ականջին կը հասնին տարօրինակ մեղմ սուլուններ, որ օդը կը լեցնեն փափուկ երաժշտութիւնով : Երաժշտական այս ձայները կ'արձակուին միջատներէ : Շատ դարերէ հետէ ձափոնցիներուն զբօսանք մը եղած է այս մանրիկ երաժիշտներն ունկնդրել : Այս երգիչ միջատներուն ամենէն յարգին Սուղուսուլին է : Անոր այս անունը կը նշանակէ Միջատաղանգակ : Անոր արձակած ձայնը նուրբ արծաթ զանգակի ձայնին կը նմանի : Այս միջատը փափուկ սեւ բզեզ մըն է, տափակ մարմինով եւ շատ հասարակ երեւոյթով :

տէ Աստուծոյ եւ իր խղճին առջեւ իր սիրելի ծնողաց նեցուկ, ծերութեանը դաւաճանը ու մեծ մխիթարութիւնն ըլլալ, կը տենչայ ծնողական սրտաբուրդն օրհնութիւնները վայելել, բարձր պահել անոնց սիրելի անունը եւ չմոռնալ անոնց քաղցրիկ յիշատակները:

Օրինակելի աշակերտը կը սիրէ նաեւ մարդկութիւնը, ու կը զգայ թէ մարդկային ընկերութեան զարգացման, յառաջդիմութեան ու քաղաքակրթութեան վսեմ, նուիրական գործին մէջ ինք եւս կատարելու իմացական ու բարոյական մասնաւոր պարտականութիւններ ունի. կը հետեւի իր սիրելի Փրկչին Յիսուսի գերազնիւ օրինակին, որ է բարձրացնել անկեալը, մխիթարել թշուառը եւ փրկել անմահ հոգիներ:

ԺԲ. Վերջապէս տիպար աշակերտը անկեղծաբար կը սիրէ իր բոլոր դաստիարակ ուսուցիչները, անձնանուէր բարերարները որ իրեն մտաւոր եւ հոգեւոր զարգացման համար շունչ կը սպառեն, միտք կը յոգնեցնեն, գրիչ կը մաշեցնեն, ի մի բան, կեանք կը զոհեն: Ասկէ աւելի մեծ զոհողութիւն կրնայ ըլլալ կրթական հաստատութեան մը նուիրական կամարներուն ներքեւ. իրաւամբ ըսած է Պարսիկ բանաստեղծ մը, «Դաստիարակ ուսուցիչն յանգիմանութիւնը ու պատիժը հօր մը սէրէն լաւ է»: Տիպար աշակերտի մը սրտին վրայ անջնջելի կը մնան իր անձնանուէր ուսուցիչներուն եւ մարդասէր բարերարներուն օրհնեալ յիշատակներն: Վարժարանը ձգելէ վերջ ո՛ր որ երթայ, ինչ պարագայի մէջ որ գտնուի, երբէք չմոռնար զանոնք, որ իր բարձր նկարագիրը կազմելու միջոց եղան իր կենաց գարունին մէջ: Կը փախաբի դանոնք տեսնել, անոնց ներկայութիւնը վայելել, իր անկեղծ սէրն ու յարգանքը յայտնել ի նշան երախտագիտութեան: Տիպար աշակերտին համար, ո՛հ, ո՛րքան սիրելի ու նուիրական են իր կրթութեան որրանք, վարժարանք, իր կրթասէր ուսուցիչները եւ մարդասէր բարերարները:

Ահա այսպիսի օրինակելի աշակերտներ օրհնութիւն կ'ըլլան իրենց անձերուն, իրենց սիրելիներուն, իրենց ուսուցիչներուն եւ մարդկային ընկերութեան: Ահա այսպիսի չքնաղ հոգիներ իրաւամբ կրնան կոչուիլ քսաներորդ դարու վայրուն լուսաւորները:

ՕՐՏՈՒՒ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ ՀԱՄԱՌՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԺԹ դարու հաշուոյն համար կը փափաքինք ներկայացնել Աւետիքի ընթերցողներուն Օրտու հաստատութեան Աւետ. եկեղեցեաց համագումար պատմութիւնը:

Օրտու Տրապիզոնի կուսակալութեան մէջ Սամսոնէն ղէպ արեւելք 80 մղոն եւ Տրապիզոնէն ղէպ արեւմուտք 100 մղոն, Կիրատնի ու Յաթսայի մէջտեղ, իւրաքանչիւրէն 24 մղոն հեռաւորութեամբ ծովեզերեայ զայմադմանիստ քաղաք մըն է:

Աղբիւսոս աշխարհագիրը Օրտուի մօտ տեղ մը կը գնէ հին Գոթթոք քաղաքը, որ Սինոպոլիսի հաստատութեան ու շէնցուած էր, եւ ուր հանգիպեցաւ Քսենոփոն իր բիւրովը Պարսկաստանէ վերադարձին:

Մխիթարեան Միաբանութեան Հ. Մինաս վարդապետ 1817ին յատկապէս Պոնտոսի աշխարհագրութիւնը պատրաստելու համար երկու տարի Աւետիքի եզերքները պտրտելով 1819ին ի վիճակի ի լոյս ընծայեց, «Պատմութիւն Պոնտոսի որ է Սեաւ Ծով» անուն գործը:

Այդ պատմութեան մէջ Օրտուի համար

միայն սա յիշատակութիւնը կայ. «Առաջ հոս բնակութիւն չը կար, մեր օրը ձեռամբ Մահատեսի Աւետիք Տրապիզոնցիին բնակութիւն չ'իսկեցաւ ամենայն ազգաց»: Դեռ ապրող հարիւրամեաներ կան որոնք Օրտուի փոքրիկ գիւղ մ'ըլլալը գիտեն:

Օրտուի ամբողջ բնակչութիւնը գաղթականութիւններէ կազմուած է. Իսլամները Տրապիզոնի մօտ Էֆէն գիւղաքաղաքէն, Յոյները Կիւֆ-Նիսիէն, իսկ Հայերը Գարահիսարի Թափայէն գաղթած են: Կ'ըսուի թէ Օրտուի հին անունը Պոթոք էր. շատ անգամ հոն զօրք բանակած ըլլալուն զօրացքով գացող դարձողները «Օրտու գացինք» Օրտուէն կու գանք» կ'ըսէին: Ասով անունը Օրտու կը մնայ եւ Պոթոք անունը լոկ հին Գայրեռու մէջ կը թողուի: Օրտուէն 3 մղոն դէպ ի ցամաք քաղաքի մը աւերակները կը գտնուին, որ էսօր Պալա կը կոչուի: Ատոր բնակիչներուն մնացորդները Օրտու իջած են այս վերջինին շէնցած ժամանակը 1800ին:

Օրտուի ներկայ բնակչութիւնը մօտաւորապէս 2,300 անէ կը բաղկանայ. Իսլամները 600, Հայերը 400, մնացեալները Յոյն են: Ասկէ 18 տարի առաջ գրեթէ ամբողջ շուկան այրեցաւ. Տեսնելու համար թէ այն առեւ ժողովուրդը ինչ վնաս ու թշուառութիւն կրեց, պէտք է 1883ի Աւետիքի 127 էջին վրայ Տր. Թ. Սէրիճանեանի «Սոսկալի հրդեհ մը» վերնագրով գրութիւնը կարդալ: Բայց հիմա մարմարիոնանման քարերով քարաշէն, շատ գեղեցիկ մեթոտով, սիրուն դիրքով ու տեսարանով օրէ օր մեծնալու եւ գեղեցկանալու հաստատուն յոյսեր տուող քաղաք մըն է, որ կարեւոր էսօր մը եղած է շոգնաւային ընկերութեանց համար: Օրտու հաստատութեան Աւետ. եկեղեցեաց համագումար պատմութիւնը Աւետիքի յանձնելով կը յուսամ թէ ոմանք անոր մէջ պիտի գտնեն օգտակար դասեր, որով յուսալից ջանասիրութեան մը պիտի մղուինք նոր դարուն մէջ:

Աշխարհաբար Սուրբ Դիրքը անցեալ դարուն կէսին հոս ալ կարգադրուեալ են, եւ իւրիմ պատերազմէն առաջ ու վերջը Կ. պոլիս ու Տրապիզոն գացող վաճառականներ այն քաղաքներուն յուզեալ ժողովրդոց վիճաբանութիւններէն հետաքրքրուելով քարոզի ժողովատեղիներ կը դիմէին, եւ քիչ շատ տեղեակ կ'ըլլային Աւետարանականութեան վրայով եւ իրենց համոզումները կը բերէին Օրտու: Այս միջոցներով քանի մը մարդիկ կային որ հիմնական համոզում ունէին Ազգային եկեղեցւոյն բարեկարգութեան կարօտ ըլլալուն, եւ ի հաստատութիւն իրենց համոզման պահքը կ'ուտէին եւ եկեղեցւոյ արարողութիւններէն ոմանց կարեւորութիւն չէին տար: Սակայն ասիկա բաւական չէր եկեղեցի մը բարեկարգելու կամ Աւետարանական ժողովուրդ մը կազմակերպելու: Նախասահմանութիւնը ուրիշ անձ մը կը պատրաստէր նոյն ժամանակը: Օրտուէն 9 մղոն հեռու Արեւ գիւղէն Համաշէնցի Քէչիչեան Յովնանէսին որդի մը լոյս կը տեսնէ 1836ին եւ տօնին յարմարութեամբ Պողոս անունով կը կնքուի: Սա իր պատանեկան օրերը կ'անցնէ դեղին դպրոցին ու եկեղեցւոյն մէջ. Իսկ իր երիտասարդութիւնը գիւղին մէջ տիրացուութիւնով դո՛հ չ'ըլլալով՝ կրօնական բռնուն տենչէ բորբոքած վարդապետ ըլլալու փափաքով իր ծնողէն գաղտնի Սեբաստիոյ Սր. Նշանի վանքը կը փախչի 1856ին: Բանի մը տարի վանքին դպրոցը կը մնայ, եւ մայրենի լեզուին ուսման համար քանի մը տեսակ Բերականուցութիւններ գոց կ'ընէ, բայց վանքին ուսման ծրագրով ալ չը գոհանալով՝ կ'որոշէ գիմել

Կ. պոլսոյ Սր. Փրկչեան վարժարանը, հոն բարձր ուսմունք առնելէն վերջը վարդապետ ըլլալու:

Ինչ ինչ պատճառներով հոն ալ շատ չ'մնար, եւ բարեկամի մը միջոցով կ'առաջնորդուի Պէպէքի Ամերիկեան դպրոցը: Պրն. Պողոս ինծի պատմած է թէ «Երբ դպրոցին սրահը մտայ արձակուրդի առթիւ, հարկ էր քիչ մը սպասել տեսուչը տեսնելու համար: Դրասեղանի մը առջեւ նստայ, որու վրայ խոշոր կեկ գիրք մը կար — աշխարհաբար Աստուածաշունչ մ'էր: Թէպէտեւ դրաբարը հասկընալէ չէի նեղուեր, բայց շատ քաղցր եկաւ ճաշակիս աշխարհաբար Սր. Գիրքը: Շատ չանցած՝ սրահը մտաւ լայն ճակատով հեղահամբոյր մարդ մը նորեկ աշակերտուն տեսնելու համար. շատ ուրախացաւ որ Սր. Դիրքը կարգաւոր զբաղեալ գտաւ դիւ: Տր. Համիլին էր ան: Զարմանալի հնչումով մը խօսեցաւ հետս: Յոյժ քաղցր էր խօսակցութիւնը: Բանի մը բոլոր տեսակցութենէ ետքը ընդունեց դիւ աշակերտութեան, եւ խրատեց թէ քու անձիդ պէտքին համար պարտիս Սր. Դիրքը շատ կարգաւ եւ անկէ հասկնալ ճշգրտութեամբ: Ի հարկէ Տր. Համիլին ճանչցաւ Պրն. Պողոսի անկեղծութիւնն եւ կարգաց անոր թագուն տալանդը աչքերուն մէջէն: Պրն. Պողոս լաւ կ'ըմբռնէ Տր. Համիլինի տուած խրատին արժէքը որ զինքը Սր. Դիրքին կ'առաջնորդէ: Կը հետեւի այդ խրատին, եւ քննելով Սր. Դիրքը կը յարի Աւետ. կրօնքին անկեղծ հաւատքով մը: Պրն. Պողոսի աշակերտակիցներէն շատեր, որ կեղծ հաւատացեալ էին եւ անհաւատութիւնը աւելի բարձր գիտութիւն մը կը կարծէին, տեսնելով Պրն. Պողոսի անկեղծ հաւատքը՝ ծաղրածանակ կ'ընեն զայն եւ կը ջանան խախտել անոր հաւատքը: Խեղճ վանական Պողոսը ինքզինքը վատ, կեղծաւոր անհաւատներէ շրջապատուած կը գտնէ: Մինչեւ այն առեւն սորվածները զօրաւոր փաստեր չեն ըլլար սկեպտիկները լռեցնելու: Իսկոյն կասկածներ ու տարակոյսներ կը ծագին սըրտին մէջ Աւետարանի եւ Աստուծոյ նկատմամբ: Այս մասին թոյլ տանք որ Պրն. Պողոս ինքը խօսի իր յուշատետքով: «Բնօրքականութիւնը չէի գիտեր թէ ինչ է մինչեւ Պէպէքի դպրոց մտնելս: Հոն քննելով Սր. Դիրքը՝ սրտանց ընդունեցի Բողոքականութիւնը եւ շատ երջանիկ էի. բայց աշակերտակիցներէն ոմանք իմ տգիտութեանս պատճառով զիս անհաւատութեան առաջնորդեցին եւ այն վիճակին մէջ շատ ժամանակ մնայի: Վերջին անգամ այս աղօթքը ըրած եմ մեծ տաքնապի մէջ. «Ով Աստուած... ինքզինքս քեզի կը յանձնեմ, օգնէ ինծի եւ ինքզինքդ ինծի յայտնէ»: Շատ վըշտացեալ էի. ցաւի ու տաքնապի մէջ էի, չէի կրնար գո՛հ սրտով աղօթք ընել, վերջին աստիճան յուսահատութեան մէջ ինկայ: Այն անհետեւ ինծի այնպէս կու գար թէ բոլոր տիեզերք երկնից հետ միացած դիւ կը հալածեն այն Աստուծոյն ներկայութեան, որ առեւն մը դիւ այնչափ կը սիրէր իր Որդւոյն միջոցով: Սակայն հիմա զԱյն ուրանալու համար ինծի դէմ սաստիկ զայրացած է: Այս տաքնապին մէջ հիւանդութիւն մը վրաս եկաւ, թողուցի դպրոցը եւ Օրտու վերադարձայ»

(Շաբառակէթ)

ԱԶԳ

ԴՊՐՈՑԻ ԳԻՐԳՐ

Ընտիր ընթերցումներ, բացատրուած եւ ճոխ պատկերներով զարդարուած եւ Նախա-կրթարանայ երկու սեռի տղոց դորձածութեան համար: Նախապատրաստական տարի: Երես 128: Դին 3 գահ: Տէր եւ հրատարակիչ Զարեհ Թորոսեան, Կեդրոնական Դրատուն, թիւ 64, Չաքմազճըլար, Կ. պոլիս:

Ե. Բ. ԵՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿԵՐՈՐԵԱՅ ԱՂՕՔԻ ԺԱՂՁՎ Պայպը Հառուսի մատրան մէջ ժամը 7 1/2ին (Բ. Թ.):

Իւսկիւտարի ժողովարանին սրահին մէջ ժամը 6ին (Բ. Թ.):

ՀԱՆՈՒՍ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Անցեալ ուրախ Սէլաիլը արարողութիւնն ետքը Գերմանական եւ Անգղիական զեապանները պատիւ ունեցան յաջորդաբար ներկայանալ Ն. Կ. Վիհափառութեան: Կիրակի իրիկուն ալ Աւստրիական զեապանը Կայս. պալատան մէջ ճաշեց հրաւիրմամբ Վեհ. Սուլթանին, որու հետ յետոյ տեսակցութիւն մը ունեցաւ:

Շաբաթ Միւշիկը Թէվֆիգ փաշա մեռաւ իր բնակարանին մէջ ի Գրզըլ Թոփրադ: Հանգուցեալը բարձր պաշտօններ վարած էր: Եղած էր Հանրօգուտ դործերու նախարար, Երեսմական նախարար, Ամերիկայի Օսմ. զեապան եւ Կայս. պալատան գինուորական բարձր յանձնաժողովին անդամ: Ռուսեւթրքական վերջին պատերազմին ժամանակ Ամերիկա զրկուեցաւ հսկել Օսմ. կառավարութեան կողմէ յանձնարարուած զէնքերու պատրաստութեան դործին:

Թուրք թերթեր կը ծանուցանեն թէ մայրաքաղաքիս մէջ 20,314 ոչխար դնուած է Գուրպան Պայրամին ատեն: Ասոնց մորթելը 10½ ալան դահ. ծախուած են Պէյքոզի Կայս. խաղախորդարանին, եւ այս միջոցով 213,297 դահ. դումար մը հայթայթուած է ի նպաստ Հիճազի երկաթուղիին:

Անցեալ շաբաթ Իզմիր-Գասապայի երկաթուղիի ընկերութեան բաժնէտէրերուն տարեկան ժողովը գումարեցաւ: Տնօրէններու տեղեկագրէն կ'երեւի թէ տարեկան հասոյթն եղած է 4,540,305 ֆրանք, որ 4,325,672 ֆրանքի հազարամեթրական երաշխաւորութեան գումարին հետ կը կազմէ 8,865,977 ֆրանքի համագումարը: Ընկերութեան ծախքերը եւ պարտքի տոկոսին ու գլխավճարին համար հարկ եղած գումարը հանելէ ետքը կը մնայ 4,717,542 ֆրանք: Ասոր մեծագոյն մասը բաժնէտէրերու բաժնուեցաւ իրեն: շահաբաժին, որ իւրաքանչիւր բաժնի համար 22½ ֆրանք էր:

Երեքշաբթի կէսօրին հեղեղանման անձրեւ տեղաց մայրաքաղաքիս մէջ եւ փողոցներէն շատերը գետակներու վերածեց: Աղետաբեր փոթորիկներ կը ծանուցուին գաւառներէն: Ատանայի մէջ 36 ժամ անընդհատ անձրեւ եկաւ: Ըրոր գետերն յորդեցին, կամուրջներ փլցնելով եւ հաղորդակցութիւնները խզելով: Գարաքիլիսի մէջ երկու տուններ հեղեղէն քուլեցան եւ մարդ մը խեղդուեցաւ: Ուշագի եւ Աֆրոնդարանիսարի հունձքերը, մանաւանդ ալիւնի տունները, վնասուեցան: Այսրնի կուսակալութեան Ապպաս զիւղին մէջ շատ մը տուններ կործանեցան եւ անձ մը խեղդուեցաւ: Բանի մը հողիներ ալ կայծակէ զարնուեցան: Այսրնի մէջ Մահմետական դեռատի աղջիկ մը զաբնուեցաւ ու մեռաւ, նմանապէս քաղաքին մօտ ուղեւոր մը կենդանիին հետ մէկտեղ՝ որու վրայ հեծած էր: Տէնիզլիի մէջ այդ մը, կին մը եւ աղայ մը զարնուեցան կայծակէ: Վերջին երկուքը մեռան, իսկ այլը ծանրապէս վնասուեցաւ: Մադրիի մօտերը երեք անձեր մեռան կայծակէ զարնուելով: Մելասի մէջ տան մը վրայ կայծակ ինկաւ եւ վնասեց չէնքին, բայց տնեցիները անվնաս մնացին: Կըսուի թէ բաւական արջաւ կորսուած է Այսրնի նահանգին հեղեղներէն: Լեւոն. Հեւելու Իզմիրի թղթակիցը կը գրէ թէ անձրեւը զարիի հունձքին վնասեց եւ ցորենի ու լուբիայի բերքերը ուշացուց, սակայն հունձքերն ընդհանրապէս խոտոմնայից են: Կիրակի օրուան Սեբէլ կըսէ թէ անձրեւները կը շարունակեն մեծ կորուստներ

պատճառել էնկիւրիւի մէջ, եւ պարտէզներու մէկ մասին կորուստը միայն կը հաշուէ աւելի քան 300,000 դահ.: Լեւոն. Հեւելու Սէլանիկի թղթակիցը կըսէ թէ, որովհետեւ անձրեւներուն աղուոր տաք օդ յաջորդեց, արմաթիւ հունձքը ապահով կրնայ համարուիլ: Գարին միջին քանակութեան վար է, եւ ցորենն ու համարը, թէեւ անցեալ տարուանէն հարիւրին 50-60 աղէկ են, դեռ միջինին չեն հասած: Սակայն եղիպացորենի, սուսամի, բամբակի եւ ծխախոտի բերքերը շատ լաւ վիճակի մէջ են:

Կ. պոլսոյ Պարսկական զեապան Մահմետ խան Պարսկաստանի Գերման գաւառին կուսակալ անուանուեցաւ: Անոր պիտի յաջորդէ հոս Սը. Փեթրոսպուրկի Պարսկական զեապան Րիզա խան իշխանը:

Եգիպտոսի ժամտախտին պաշտօնական աղբէն կը տեսնուի թէ 15 դէպք պատահած է Զակադիկի մէջ, 2 Մինիէի մէջ եւ 1 Մանսուրայի մէջ:

Գարձեալ կը ծանուցուի թէ ամբողջ ընտանիք մը թունաւորուած է Շայիր փէնիթի ուտելով: Ընտանիքը Մահմետական է եւ Ազաբայի կողմը կը բնակի:

Կայս. նաւարանին մէջ նորագոյն գրութեամբ տինամօներ եւ երկտարական լամարներ շինուեցան Կայս. նաւատորմի նաւերուն մէջ դործածուելու համար: Փորձերը զոհանցելի արդիւնք տուին:

Իզմիրի արուարձաններուն մէջ թրամուէյ բանեցնելու համար Նէմիդգատէ Թահսին փաշայի կողմէ մատուցուած աղերսագիրը չընդունուեցաւ սա պատճառով որ երկաթուղիի ընկերութեան 6,000 ոսկւոյ վնաս մը պիտի տար, եւ որովհետեւ երկաթուղիին համար հազարամեթրական երաշխաւորութիւն կայ, կորուստը կրողը Կառավարութիւնը պիտի ըլլար:

Սեբէլ կըսէ թէ երեք յաճախակ պիտի ապաքուրի Ֆրանսական նաւադործարաններու:

Կայս. հրամանագիր մը ցոյց կու տայ թէ պատուանշաններն իրենց յարգը կը կորսնցնեն, եթէ անխտիր տրուին առանց ընդունողին արժանաւորութիւնն ինկատ առնելու, եւ կը պատուիրէ որ այսուհետեւ պատուանշանի յանձնարարականներու հետ զրկուի նաեւ տեղեկագիր մը որ ցուցնէ թէ ինչ պատճառով կը յանձնարարուի պատուանշանով մեծարել մէկը:

Որոշուած է որ Պիթագորի մէջ եւ այլուր ծախսու հանուած հին հազուատներ, կաւաներ, եւն., նախ հակահեթուրին եւ ապա ի վաճառ հանուին պիտակով մը, ուր կըսուի թէ հակահեթուր տեղի ունեցած է:

Պուլկարիոյ Ներքին դործերու նախարար Մ. Սարաֆով Փարիզ գնաց: Իր ուղեւորութիւնը կապակցութիւն ունի 100,000,000 ֆրանքի փոխառութեան մը հետ, զոր իշխանապետութեան կառավարութիւնը Քրէտի Լիոնէի հետ պիտի կնքէ, անոր թողով ծխախոտի հասոյթը:

Հրահանգ տրուած է չթողուի որ բաղնիքներ շինուին այնպիսի տեղերու մօտ ուր տկաններ կը պարպեն իրենց պարունակութիւնը:

Պէյրութի կուսակալութեան վարչական խորհուրդը որոշեց երկու սեռէ սպասաւորներու արհեստագիտութիւն մը կազմել եւ զայն վարելու համար երկու քէհեա անուանել: Այսուհետեւ Պէյրութի մէջ գործ փնտռող ամէն սպասաւոր տետրակ մը պիտի ունենայ, որու մէջ ամէն տեղեկութիւն պիտի տրուի անոր բարոյականին եւ անցեալին վրայ: Այդ տետրակը թաղապետութեան պիտի տրուի 5-10 դահ. փոխարէն, ըստ ատօմանի սպասաւորին:

Մայրաքաղաքիս Ամերիկեան զեապանատան նախորդ քարտուղար Մը. Կրիսթըմ, որ քանի մը ամիս դործակատարի պաշտօն վարեց, Թեհրանի Ամերիկեան զեապան անուանուեցաւ: Իրեն պիտի յաջորդէ հոս Մը. Էտի, երկրորդ քարտուղար Փարիզի Ամերիկեան զեապանատան:

Նոր սակացոյցը, որով ոսկւոյ, արծաթի

եւ գոհարեղէնի մաքսը հարիւրին 8էն 4ի եւ 1ի կ'իջեցուի, անմիջապէս պիտի դործադրուի որպէս զի վերջ տրուի այդպիսի ապրանքներու մաքսանկեղութեան:

Հստ Սեբէլի, Յունիս 3ին (Հ. Տ.) Ամերիկեան Քրէտի ընկերութեան պիտի վճարուէր Թուրք կառավարութեան համար չինիլի յաճախակին առաջին մասնավճարը: Ամբողջ գումարն է 400,000 Անգլ. ոսկի եւ առաջին մասնավճարը պիտի ըլլար 19,000 ոսկի:

Յունաց նորընտիր Պատրիարք Տ. Եօաքիմ Գ երկուշաբթի կէսօրէն ետքը մայրաքաղաքս ժամանեց Քրէթի շողեւանով, որ յատկապէս վարձուած էր Ն. Ամենապատուութիւնը Այնորոզէ բերելու համար: Այնորոզէ մեկնելէն առաջ այց մը ընդունեցաւ կուսակալէն, որ Վեհ. Սուլթանին բարեկենդան հաղորդեց, նաեւ 300 ոսկւոյ Կայս. նուէր մը մատուց ճամբու ծախքի համար: Մեկնման պահուն վաճառքին զանգակները զարնուեցան եւ Քրէթի կանկ առաւ Տարտանէլի եւ Միւրիֆիթի առջեւ, ուր ժողովուրդը նաւակներով ընդ առաջ ելաւ իր հողեւոր պետին: Մարմարայի մէջ Քրէթի գիմաւորուեցաւ շոգեմակոյէ մը, ուր կային Սինոդի եւ խան ժողովի անդամները եւ ուրիշներ: Ուրիշ նաւեր ալ միացան անոր՝ Վասիփ հասնելէն առաջ: Երբորդի պալատան դիմաց Քրէթի կանկ առաւ, եւ Պատրիարքը Վեհ. Սուլթանին համար աղօթեց: Ն. Սրբաղնութիւնը ցամաք ելաւ ի Պոյաճըքէօյ, ուր նաւամատուցը զարդարուած էր ճաշակաւոր կերպով: Եւ ուր ողջունուեցաւ զարոցականներու երգեցողութեամբ եւ Յօն աւ Հայ կղերներու եւ տեղաբնակ երեւելիներու մեծարանքներով: Ահագին ամբոխին պատճառով ետ կեցաւ զիւղին եկեղեցին երթալով աղօթելու նպատակէն, եւ ամբոխին քանի մը խօսք ուղղելով եւ իր օրհնութիւնը տալով գնաց ուղղակի իր բնակարանը: Չորեքշաբթի Կայս. պալատ զրկեց չնորհակալութեան դիր մը Վեհ. Սուլթանին բարեացակամութեան թանկագին հաւաստիքներուն համար, եւ նոյն օր բարի գալստեան այցելութիւններ ընդունեցաւ Սինոդի անդամներէն եւ Յօն հասարակութեան երեւելիներէն:

Ուսուցիչներու յատուկ նպաստի մատուկի մը հաստատման ծրագիրը, որ Ուսումնական Կոմիտէի Քաղաքական Ժողովին, քննուելէ ետքը նոյն Խորհրդին յղուեցաւ որպէս զի ինչ ինչ փոփոխութիւններ կատարուին անոր մէջ եւ ապա վերադարձուի վաւերացման համար: Նպաստից յանձնաժողովը, նկատելով որ օրհնողներէ տմանց չըջանը կը լրանայ ի մօտոյ, եւ նկատելով որ նախապէս առաջադրած է չըջանաւոր որքերու հայթայթել գործիք, կենդանի եւ ինչ որ անոնց անհրաժեշտ է իրենց ապրուստը հանելու համար, որոշեց չըջարեականով մը հրաւիրել այդ կարգի օրհնողներու հոգաբարձութիւնները որ տեղեկագրով մը հաղորդեն թէ իրենց պատասխարեալներն ինչ արհեստներ սորված են, քանի՞ տարեկան են եւ ինչ արդիւնք ձեռք բերած են իրենց արհեստներով, որպէս զի ըստ այնմ հոգայ յանձնաժողովն անոնց պիտոյրը: Հայոց Հայրապետը մտադիր է, կըսուի, հիւանդանոց մը հիմնել, որու պէտքը զգալի դարձած է թէ՛ Եջմիածնի միաբանութեան եւ թէ՛ Գէորգեան ճեմարանի համար:

Արմալիքի հրապարակ. Անատոլուի ցորեն (կարծր) քաշը 30½-31½ փարս. Անատոլուի ալիւր (գլորմա) պարկը 70-71 դահ., Օտեսայի 95, 98, Իպրայիլի երրորդ կարգ 77, 78, Ամերիկեան 83-87, Թիֆթիկ (Էնկիւրիւ, Եօղա) քաշը 17-20½ դահ., Անատոլուի բուրդ (գլորմա) քաշը 3½-3½, քարիւղ 17, 19, դահ., Թրիէսթի շաքար կենդիւնարը 84, 85, Ռուսական 75, սուրճ քաշը 5.40-6.40 ոսկւերբամ, Բրինձ (Եգիպտական) պարկը 78½, (Բանկու) 110-115, (Բիզոն) 180-185: Բամպակ (Սալման) կենդիւնարը 262½-270 (Մէհիպէյէն 23½ հաշուով), (Ատանա) 283 դահ.:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յոնասարան. Լեւոնի Հերբերտ կ'ըսէ թէ Յոնասարանի առեւտրական նաւերը կը շարունակեն շատնալ այնպիսի համեմատութեամբ մը որ յոյս կու տայ թէ Յոնասարան նորէն ծովու վրայ նոյնչափ նշանաւոր պիտի ըլլայ որչափ էր այն ժամանակ, երբ առաջատանաւերը տեղ չողենաւեր սկսան դործածուիլ այնքան բազմութեամբ: Անտրոս կղզին ունի այժմ խոշոր 17 շողենաւ, որոնց երեքն այս տարի բերուեցան: Երկու շողենաւի ալ շինութեան ձեռնարկուած է Անգղիոյ մէջ, որոնք 5,000ական տակառաչափ տարողութիւն պիտի ունենան: Ուրիշ չորս շողենաւի ալ շինութեան համար բանակցութիւններ կը կատարուին: Շիրէ, Փիրէ եւ ծովեզերեայ ուրիշ տեղեր Անտրոսէ ետ չեն մնար, եւ նաւատէրերու շահերէն Յոյն դրամատէրներ քաջալերուած են շողենաւերու դրամ յատկացնել: Աթէնքէ գոհացուցիչ լուր կը տրուի հունձքերուն նկատմամբ: Արմտիքի, ձիթապտղի եւ խաղողի բերքերը կը խոստանան միջինէն շատ վեր ըլլալ: Արքայական հրամանագիր մը ելաւ, որով կը պատուիրուի հնախօսական համաժողով մը գումարել Աթէնքի մէջ, Համաժողովին յաջողութիւնը ստոյգ կը համարուի, վասն զի նշանաւոր կարգ մը հնախօսներ խոստացած են ներկայ գտնուիլ: Յատուկ յանձնաժողով մը, գահաժառանգ իշխանին նախագահութեամբ, հարկ եղած պատրաստութիւնները կը տեսնէ:

Հարաւայի Արքիէպիսկոպոս. Այս շաբթու երկու ընդհարումներ ծանուցուեցան: Մին տեղի ունեցաւ Օրէնսի գաղթականութեան հիւսիսարեւելեան մասին մէջ, ուր վերստին երեւցաւ Տը Ուէթ: Անոր փոխադրախմբին վրայ յարձակեցաւ Զօր. Էլեթի զօրախումբը, եւ բռնն ճակատամարտէ մը ետքը, որու մէջ երկու կողմերու կորուստն հաւասար էր գրեթէ, զի Անգղիացիք ունեցան 20 մեռեալ եւ Պօէրները 17 մեռեալ թոռոսն: Երկու կողմէն զոհուեցան նաեւ 250 ստիպուեցան նահանջել եւ Անգղիացիք գրաւեցին լեցուն 71 կառք, 4,000 արջառ եւ շատ մը ռազմանիւթ ու գերի վարեցին 45 Պօէր: Միւս ընդհարումը որ արեւելեան Թրանսփալին մէջ տեղի ունեցաւ Պօէրներուն նպաստաւոր եղաւ: Անոնք սողոսկելով գացին 250 զօրականէ բաղկացեալ Անգղիական բանակետղի մը շատ մօտ եւ անեղ հրացանաձգութիւն մը սկսան, որով 18 մարդ սպաննեցին եւ 42 մարդ վիրաւորեցին վոքերիկ զօրախմբէն: Անգղիացիներէն 52ը փախան, իսկ մնացեալները դերի բռնուեցան եւ յետոյ արձակուեցան: Պօէրները երկու թնդանօթ գրաւեցին: Այս երկու ընդհարումները պաշտօնապէս Լորտ Քիլընըրէ ծանուցուեցան: Տըրպանէ կը հեռագրուի ուրիշ եւ նորագոյն ճակատամարտ մը, որու մէջ 40 Պօէր եւ 7,000 արջառ բռնուեցան եւ 27 Պօէր մեռան եւ 86 Պօէր վիրաւորուեցան եւ 51 Անգղիացի մեռան ու 21 ալ վիրաւորուեցան: Թրանսփալին հիւսիսակողմը Փիթըրսպըրկի մէջ հրամանատար Վան Րէնսպէրի եւ 100 զօրականներ կամաւ անձնատուր եղան: Կ'ըսուի թէ 1,000 Պօէրներ ասոնց օրինակին պիտի հետեւին հաւանականապէս: Զօր. Պրուս Հէմիլթըն, որ Պէտմֆոնթայնի հարաւարեւմտեան կողմերը կը գործէ, 200 հօգի գերի բռնեց եւ 100,000 ոչխար եւ բաղմաթիւ արջառ գրաւեց: Տիւկին Պոթմաշաքաթ օր երկուքուկէս ժամու տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մր. Բրիւկըրի

հետ: Բան մը չյայտնեց այդ տեսակցութեան վրայ: Էնթէֆաֆաֆա Պեթ կ'ըսէ թէ Լորտ Քիլընըրի թոյլտուութեամբ հեռագիրներ փոխանակուեցան Մր. Բրիւկըրի եւ Պօէրներու վարչութեան միջեւ: Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ Պօէր կառավարութեան մէջ խաղաղութեան նպաստաւոր կուսակցութիւն մը կայ, նաեւ ուրիշ մը որ կ'ուզէ պատերազմ մղել մինչեւ ի մահ: Խաղաղասէր կուսակցութիւնը գերակշիռ եղած է եւ կը պնդէ թէ քիչ յոյս կայ Անգղիացիներուն յաղթելու, եւ թէ իր պարտքն է ջանալ վերջ մը տալ արեւնհեղութեան եւ հաշտութիւն կնքել պատուաւոր պայմաններով: Պատուոյ խօսք տալով անձնատուր եղած երեք Պօէրներ Փրիթորիայէ փախչիլ փորձեցին զէն ի ձեռին, եւ կրակ ըրին պահակներու վրայ որ զանոնք կեցնել կ'ուզէին: Բռնուեցան անոնք: Երկուքը դատաւարտուեցան հրացանի բռնուելու, իսկ երրորդը աւելի թիթեւ պատժի մը ենթարկուեցաւ դեռաւոր ըլլալուն պատճառով:

Միւսիւ Նահանգներ. Նախագահ Մաքինլի յայտարարութիւն մը հրատարակեց սա մօտ թէ ինք երրորդ անգամ ընտրելի պիտի չըլլայ նախագահական պաշտօնին համար, եւ եթէ ընտրելի ըլլալու առաջարկ մատուցուի, ինք պիտի չընդունի այդպիսի առաջարկ: Ամերիկեան Հանրապետութեան առաջին նախագահը, Ուաշինկթըն, մերժեց երրորդ անգամ վարել նախագահի պաշտօն, եւ հանրութեան զգացումն է թէ անոր յաջորդներէն ոչ մին վարելու է այդ պաշտօնը աւելի երկար ժամանակ քան զոր վարեց Քրի երկրին նախահայրը, այսինքն ութ տարի: Մր. Մաքինլի թշնամիներէն ոմանք զգացուցին թէ նա աւելի երկար ժամանակ պաշտօնավարելու տենչ ունի: Այս պատճառով Նախագահը կը յայտարարէ, «Իմ միակ տենչն է պաշտօնավարութեանս երկրորդ չըջանիս մէջ այնպէս ծառայել որ հայրենակիցներս դո՛ւ ընեմ»: Նիւ Եորքի Ծերակուտական Փլաթ նոյնքան զրական ոճով կը ծանուցանէ թէ կը քաշուի Նիւ Եորքի Ծերակուտական Փլաթ: Իր այս ընթացքին պատճառն է իր կնոջ մահը, իր պարապուրդի պէտքը եւ իր համոզումը թէ բռնն պայքարով միայն պիտի կրնայ շարունակել կուսակցապետի դերը զոր կը կատարէր մինչեւ ցարդ: Թերեւս ոչ մէկ անհատ այս Ծերակուտականէն աւելի ազդեցիկ եղած է ձեւակերպելու համար քաղաքականութիւնն այն կուսակցութեան որ իշխանութեան գլուխ է այսօր: Քուպայի Ազգային Ժողովը 11ի դէմ 16 քուէով ընդունեցաւ Միացեալ Նահանգներու Ծերակուտին այն ծրագիրը, որով կը սահմանուին Միացեալ Նահանգներու եւ Քուպայի քաղաքական փոխադարձ յարաբերութիւնները: Ասով կը վերնայ երկու կառավարութիւններուն միջեւ ծագած վէճը, եւ ասոր պիտի յաջորդէ մնացած Ամերիկեան սակաւաթիւ զօրաց մեկնումը, որ տեղի պիտի ունենայ Քուպայի կառավարութեան հաստատութիւնն ապահովելու պէս: Քուպա անկախ պիտի հրատարակուի, թէեւ Միացեալ Նահանգները չափով մը պիտի հսկեն Քուպայի արտաքին յարաբերութիւններուն վրայ: Քուպա դեսպան մը պիտի անհնայ Ուաշինկթընի մէջ, եւ առեւտրական գաշնադրի մը կնքման համար բանակցութեան պիտի ձեռնարկուի:

Պիւմպէ յէպոպոպոպ. Կիրակի, որ Յրանք եւ գերմանական պատերազմէն ետքը Գերման զօրաց Պերլին վերադառնալուն երեաներորդ տարեդարձն էր, առաջին Գերման Վարչապետին յիշատակարանը բանալու համար ընտ-

րուած օրն էր: Ներկայ էին Կայսրը եւ Կայսրուհին, որոնք երբ ժամանեցին ընդունուեցան Ֆոն Պիւլով կոմսէն եւ քաղաքային, զինուորական, նաւային եւ թաղապետական բոլոր բարձրագոյն հեղինակութիւններէն: Հազար դպրոցականներ երգեցին յատկապէս պատրաստուած երգ մը, ապա Տր. Ֆոն Լէվէցօ, Պիւմպէի յիշատակարանին պատրաստութեան համար կազմուած յանձնաժողովին նախագահը, յիշատակարանն յանձնեց Կայս. Վարչապետին, որ ի պատասխանի անոր «խօսեցաւ» կ'ըսէ Միւսիւ Քիլընըրի թղթակիցը, «այնպիսի ճառ մը, որու չափ փայլուն ուրիշ ճառ մը խօսած չէր վարչապետ ըլլալէն ի վեր»: Նոյն թղթակիցը կ'ըսէ, «Արձանը, մանաւանդ գլուխը, արուեստի հոյակապ գործ մ'է: Պիւմպէի դէմքին արտայայտութիւնը աւելի նման է բնականին եւ իրականին քան ռեալիստի զոր երեք տեսած ըլլամ արձանի մը վրայ»:

Մէք Բիւրաֆ. Անցեալ երեքշաբթի Եորքի դուքսը եւ դքսուհին հասան Օքլէնտ, Նոր Զելանտայի գլխաւոր քաղաքը: Ըստ սովորութեան, ընդունուեցան մեծ խանդավառութեամբ եւ յաջորդ օրը շողեկաւորով 180 մղոն ճամբորդեցին Ռիթորուա երթալու համար: Այդ տեղը կեդրոնն է գաւառի մը, որ նշանաւոր է իր ջերմութեամբ եւ հրաբխային գործունէութեան իր բազմաթիւ նշաններով: Կը գտնուի նաեւ քաղաւառին մէջ կղզւոյն Մաօրի կոչուած քնիկներուն, որոնցմէ 500 հօգի պատերազմական պար մը խաղացին իրենց արքայազուն հիւրերուն առջեւ: Այդ պարին յաջորդեց կիներու պար մը: Հետեւեալ օրը կրկնուեցան պարերը մասնակցութեամբ գրեթէ 2,000 պատերազմականներու: Անգղիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ տեղի ունեցած վիճարանութեան մը վրայ առնուած սխալ լուրեր բաւական յուզում պատճառեցին Սպանիոյ մէջ: Վիճարանութիւնն էր այն նաւաւորաններուն վրայ, որոնց շինութեան ձեռնարկած է Անգղիական կառավարութիւնը ձիւղաթարի արեւմտեան կողմը: Ըսուեցաւ թէ այդ նաւարանները ապահով չէին, վասն զի ծովախորշին հանդիպակաց կողմը դանուող Սպանիոյ Ալճիսիրաս գաւառի ծովափէն ոմաւ կռուուելու վտանգի մէջ կը գտնուին: Լուր եղած էր թէ Երեսփ. Ժողովին մէջ ոմանք յանձնարարած էին որ Անգղիա Ալճիսիրասի ծովափը գրաւէ: Բայց ուղիղ չէր այդ լուրը:

Այլուայ. Զարուհին երեքշաբթի դուստր մը ծնաւ, որ Անասթասիա կոչուեցաւ: Մայր եւ աղջիկ առողջ են, կ'ըսուի: Այս նորածինը Ռուսիոյ Զարին. եւ Զարուհոյն չորրորդ դուստրն է: Անշուշտ անոնց վեհափառութիւնները մեծապէս պիտի ուրախանային, եթէ այս նորածինը մահչ ըլլար: Տէրութիւններն համաձայնած են Չինու տուգանքին մասին: 450,000,000 թաէլ պիտի ըլլայ այն, այսինքն իբր 65,000,000 Անգլ. սկիլ, 4 առ հարիւր տոկոսով: Պիտի վճարուի 18,000,000ական թաէլի տարեկանով: Պէտք եղած դրամը պիտի հայթայթուի աղի տուրքին եւ մաքսերու հասոյթով: Անցեալ շաբթուան Անգղիական թերթերը տեղեկութիւն կու տան երկու մարդոց մահուան վրայ, որոնք երեսուն տարիէ ի վեր նշանաւոր հանդիսացած են գրականութեան մէջ: Ասոնցմէ այն որ աւելի ծանօթ է՝ Սըր Ուալթըր Պէսընթ է, թեղուէն լիպագիր մը, որ պատմական քանի մը դիրքեր ալ գրեց: Միւսն էր Բոսորթ Պրէնքըն: Երկու ալ գլխաւոր գործը լիպական է, եւ որու սակայն կանխադրյալ հրատարակութիւնները բանաստեղծական հատորներ էին:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ		27
Գոհարիտէ	Բուսիլի երկաթուղի	111 25
ԳՐԱՄԱԿԱՆ, օգոստոսի 1904		
Մէքիտիլէ	108 05	Նաւալէն 87 22
Մէքիտիլէ	103	Գրիմից 51 08
Մանր արծաթ	103 05	Սիւզ. ոսկի 110 02
Թուսիոյ բուլ	90 20	Մանիթ թղթ. 8 58

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱԶԵԱՆ
Ֆինանսներու երկաթուղի, Ամերիկացի խան